

VDU Garbės doktoratas kun. Vincui Valkavičiui

Vytauto Didžiojo universiteto Senatas, įvertindamas kun. Vinco Valkavičiaus nuopelnus lietuvių emigracijos istorijos tyrimuose, 2003 m. birželio 25 d. suteikė jam Vytauto Didžiojo universiteto Garbės daktaro vardą.

Garbės daktaro regalijas universiteto rektorius, prof. Vytautas Kaminskas, kartu su Senato nariu prof. Algirdu Avižieniu, įteiks 2004 m. kovo 14 d. Bostono arkikatedroje po 11 val. ryto šv. Mišių.

Vincas Valkavičius (angliškai – William Wolkovich-Valkavičius) kunigas, istorikas, muzikas, antros kartos JAV lietuvis, gimė 1929 m. Hudson, Massachusetts, JAV. Mokėsi Bostono šv. Jono kunigų seminarijoje, 1953 m. išventintas į kunigus. 1980 m. Boston College įgijo istorijos magistro (American Studies) laipsnį. Dirbo įvairiose amerikiečių ir lietuvių parapijose, nuo 1962 m. šv. Jurgio lietuvių parapijos klebonas Norwood, MA. Būdamas kunigu, jis visą gyvenimą patarnavo lietuvių ir ne lietuvių kilmės žmonėms, o visą savo veiklą ir darbus pašventė lietuviybei.

Kaip smuikininkas ir dainininkas (baritonas), dalyvavo kameriniuose koncertuose lietuvių telkiniuose, griežė Brockton, MA orkestre, Needham, MA, Filharmonijoje. Nuo 1961 m. dalyvavo Cambridge, MA visuomeniniame lietuvių išeivijos gyvenime, yra Lietuvos Katalikų mokslo akademijos, Lituanistikos instituto, Amerikos lietuvių istorijos, kelių amerikiečių istorijų organizacijų narys. Bendradarbiauja žurnaluose *Lituanus*, *Historical Journal of Massachusetts*, *Polish American Studies*.

Istorinių tyrimų sritis – lietuvių emigracijos tautiniai bruožai. Kun. V. Valkavičius ilgus

metus rinko, tikslino, tyrinėjo, sisteminio informaciją apie visą JAV lietuvių išeivijos gyvenimą ir veiklą, aplankė nemažai lietuvių telkinių ir peržiūrėjo daug archyvų. Jo patarimais, pagalba ir surinktais archyvais, rašydami mokslinius darbus, naudojosi daug Lietuvos istorikų.

Kun. Valkavičius daugiausia rašo anglų kalba. Iki šiol yra išleides 13 knygų, parašęs 65 straipsnius, 37 knygų apžvalgas, 15 įvairių enciklopedinių straipsnių. V. Valkavičius išleido atskirą knygą apie kun. J. Žebrio gyvenimą bei darbus (*Lithuanian pioneer priest of New England: The Life of Rev. J. Zebris*, 1980), parašė vienos pagrindinių senosios lietuvių išeivijos organizacijų Lietuvos Vydžių 75 metų istoriją (*Lithuanian Fraternalism: 75 Years of US Knights of Lithuania*, 1988). Taip pat jis tyrinėjo ir lietuvių išeivijos komunistų veiklą, išleido knygą apie jų vadą A. Bimbą (*Bay State "Blue" laws and Bimba*, 1973).

Didžiausias įnašas lietuvių emigracijos istorijai yra 3 tomų enciklopedinis veikalas apie lietuvių katalikų parapijų JAV istoriją *Lithuanian Religious Life in America (Lietuvių religinis gyvenimas Amerikoje)*, 1991, 1996, 1998). Knygoje aprašyta daugiau kaip šimto lietuviškų

parapijų veikla nuo jų įsikūrimo XIX a. pabaigoje iki XX a. pabaigos. Taip pat aptarta lietuvių organizacijų kultūrinė veikla, pastangos kurti tautines parapijas, išlaikyti lietuviybę, pateiktos trumpos kunigų ir vienuolių biografijos.

Kunigas V. Valkavičius tyrinėjo ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų emigracijas. Amerikos akademiniuose leidiniuose jis yra paskelbęs straipsnių apie lenkus, latvius, estus, airius, albanus. Už didelį indėlį Amerikos lenkų istorijos tyrinėjimuose 2000 m. Amerikos lenkų istorikų draugija PAHA (Polish American Historical Association) paskyrė V. Valkavičiui pirmąją „Amicus Poloniae“ premiją nelenkų kilmės istorikui.

1997 m., kaip muzikas, istorikas, lietuvių išeivijos veikėjas, V. Valkavičius buvo apdovanotas Gedimino ordinu.

Kunigas Vincas Valkavičius yra susijęs ir su Vytauto Didžiojo universitetu. 1999 m. pavasarį Istorijos katedroje dėstė Šiaurės Amerikos lietuvių diasporos istoriją. Savo surinktą didžiulį archyvą jis dovanavo Vytauto Didžiojo universiteto lietuvių išeivijos institutui, kur jo sukauptais archyvais, tyrinėjimais galės naudotis ne tik VDU studentai, bet ir tyrinėtojai iš visos Lietuvos.

Dr. Daiva Dakpūtė

1998 kovo 7 d. aikštėje prie Krašto apsaugos ministerijos buvo pagerbtas žymaus partizaninio judėjimo dalyvio Lietuvos Laisvės Kovų sąjūdžio gynybos pajėgų vado, dimisijos brigados generolo Adolfo Ramanausko-Vanago, atminimas. Tų metų kovo 6 jam būtų sukakę 80 metų.
Gedimino Svitojaus (Elt) nuotr.

Tautos epo atspindys filme „Vienui vieni“

propagandinė rašliava turėjo tapti užsienyje vieninteliu informacijos šaltiniu apie pokario Lietuvos tragediją.

Net antrosios Respublikos metais netruksta jubiliejinių minėjimų ir liaupsų sovietmečiu laurus skynusiam filmui. Talentingi filmo artistai, be abejo, negalėjo pasirinkti, kurioje epochoje ir kurioje šalyje patogiau gimti bei kurti. Galimas daiktas, jie dabar jaučia tam tikrą moralinį spaudimą. Tačiau filmo „Niekas nenorėjo mirti“ liaupsinimą atsikūrusioje Lietuvos Respublikoje galima vertinti tik kaip nostalgiją kruvinai okupacijai.

Šios nostalgijos apraiškų pakankamai daug ir dabar. Štai, pernai asmuo, einas Lietuvos valstybės vadovo pareigas, vykdamas vizito į Gruziją, pasiima, kaip išskirtinės reikšmės dovaną savo kolegai E. Ševarnadzei, tada dar nenuverstam ideologiniam vienminčiui, filmą „Niekas nenorėjo mirti“, šlovinanti okupacinį režimą Lietuvoje, iškraipanti ginkluoto pasipriešinimo genocidui tikslus, niekinanti ir šmeižianti laisvės kovotojus – Lietuvos kariuomenės karius savanorius.

Pernai Vilniuje liepos 7 d. įvyko filmo „Vienui vieni“ premjera. Neverta klausti, kodėl prezidento palyda nepasirūpino šio filmo kopija, o pasiėmė paskvilį. Simboliška ir tai, kad tuomet jau stipriai braškantijs kėdėje dar tebesėdintis Gruzijos prezidentas nepanorė tos „dovanos“ priimti ar bent kartą pažiūrėti. Šis iškalbingas faktas, matyt, dar nepateko į mūsų prezidento apkalto dokumentų kauge.

Tuometinio krašto apsaugos ministro Č. Stankevičiaus įsakymu buvau įgaliotas pasirašyti sutartį su UAB „Dau-manto studija“ dėl vaidybinio filmo (kino ir televizijos versijos) „Vienui vieni“ sukūrimo. Filmo prodiuseris Vytautas Vilimas ir aš tai padarėme 1998 m. rugsėjo 24 d. Sutartyje buvo numatyta užbaigti darbus iki 2000 m. birželio 1 d.

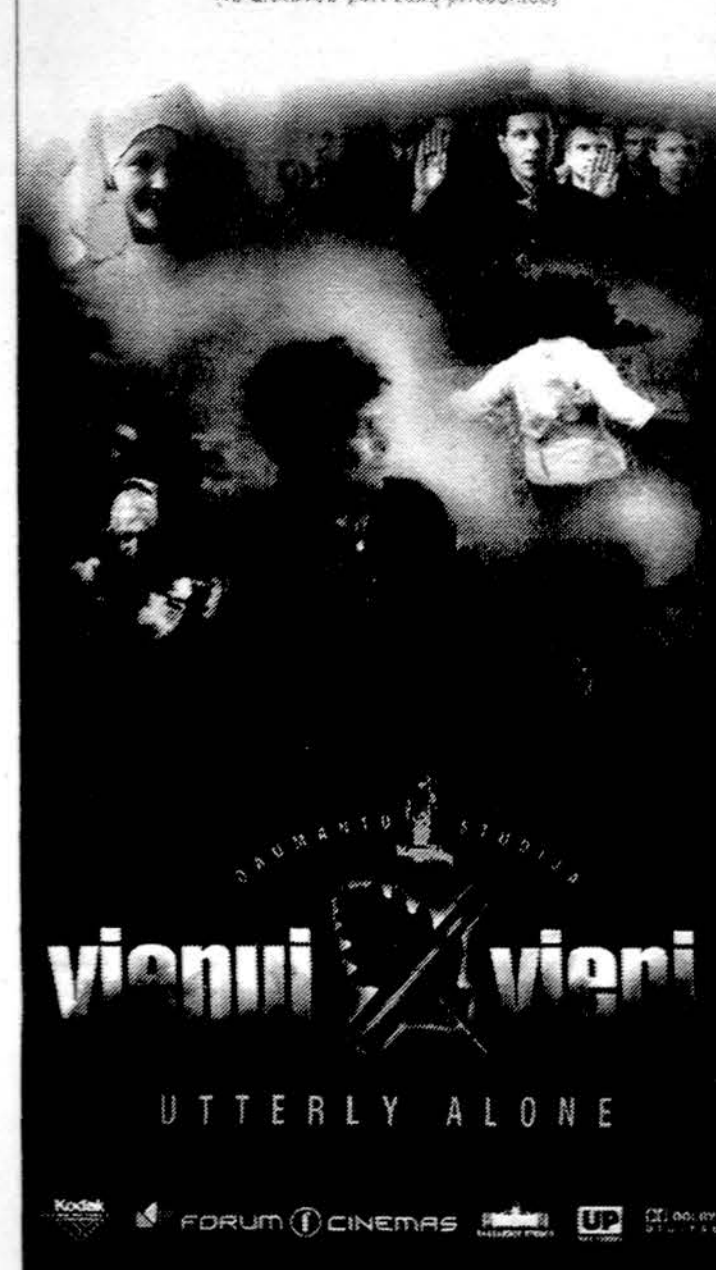
Aureole apgaubti antinacinės rezistencijos žygiai Europoje jau seniai nieko nestebina. Tačiau antisovietinis pasipriešinimas iki šiol nutilimas arba metodškai apmelojamas. Lietuvos laisvės kovotojai rėmėsi tomis pačiomis tarptautinėmis ir nacionalinėmis teisėmis ir moralės normomis, kaip danų, norvegų, prancūzų ir kitų tautų rezistentai, būtent, JAV prezidento W. Wilson iškelta „tautos apsiprendimo teise“ ir jau minėta Atlanto Charta, kurią pasirašė JAV prezidentas F. D. Roosevelt ir Didžiosios Britanijos premjeras W. Churchill. Buvo numatyta filme atkurti platų rezistencijos veiklos spektrą visuose frontuose: ideologijos, politikos, teisės, diplomatijos ir kariniame. Filmas turėjo įkūnyti gausybę žinomų ir nežinomų autorių dainomis, eilėmis, rašiniais bei pasakojimais sukurta tautos epą apie bolševikmečiu patirtas ir iki šiol galutinai nesuskaičiuotas netektis, apie pavergtos tautos siekį nusimesti vergovės jungą ir apie didvyriškas laisvės kovo-

Kremliaus užsakymu 1965 m. ekranuose pasirodė kino režisieriaus V. Žalakevičiaus filmas „Niekas nenorėjo mirti“. Šis filmas buvo viena iš sovietų įvykdytos karo nusikaltimų ir genocido piktadarystę dengiančių skraistų, beje, nuasta talentinga menininko ranka. Visi faktai apversti aukštyn kojomis arba nutylėti. Nė žodžio apie okupaciją, baudėjų divizijas, trėmimus, masines žudynes, valstybės struktūrų ir ūkio griovimą. Ir koks sutaurintas keturių brolių sričių Lokų paveikslas kuriamas! Jie patys vieni – triuškiną „liaudies priešus“.

1974 m. išleistoje „Lietuvos kino apybraižoje“ rašoma, kad „filmas parduotas daugeliui užsienio šalių“. Vakaruose firma „Bomba Records“ pardavinėjo filmo kopijas (*Respublika* Nr. 203, 1995-08-30). Sovietai, platinami meninį filmą, siekė įtaigiau skleisti dezinformaciją apie Lietuvos okupaciją. Demokratijos pasaulio šalių žiūrovams buvo siūloma patikėti, kad lietuvių tauta savo noru sugrįžo į „tautų kalėjimą“ ir pati susidoroja su tais, kurie siekia atkurti nepriklausomą valstybę. V. Žalakevičiaus filmas-paskvilis „Niekas nenorėjo mirti“ ir gausi prososietinė

Vardan kritusių brolių už Lietuvos Laisvę

(iš Lietuvos partizanų priesaikos)

tojų kovas su priešu neribotos galios karine jėga. Epas buvo įaugęs į tautos kūną ir kraują. Jo dvasia buvo Sąjūdžio varomoji jėga, nutraukusi okupaciją ir pergalingai užviršavusi pusamžį trukusį pasipriešinimą 1990 m. Kovo 11-osios Akto.

Filmo įtaiga, emocinė įtampa ir meninė raiška atkuria istorinę tiesą apie įvykius okupuotoje Lietuvoje ir parodo idealistinę rezistencijos dvasią, demaskuojančią kompartijos užsakymu sukurto savineikos filmo „Niekas nenorėjo mirti“ politinius tikslus. Kaip tai pavyko padaryti, – tesprendžia žiūrovai.

Nors filmo herojai yra istoriniai asmenys, tačiau filmo negalima laikyti tik Lukšų šeimos istorija. Panašaus likimo šeimų rasime visuose Lietuvos kampe-liuose. Juozo Lukšos – „Dau-manto“ odiseja ir Lukšų šeimos tragiškas likimas yra tipiškas to meto reiškinys.

Filmo sukūrimui pritarė Vokietijos, Belgijos, Lenkijos, Danijos, Švedijos valstybinių institucijų atstovai, Lietuvos Respublikos Seimas ir ministerijos: Kultūros, Užsienio reikalų, Susisiekimo ir, žinoma, Krašto apsaugos, o taip pat prezidentas V. Adamkus, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių organizacijos.

Pagal minėtą sutartį, KAM skyrė filmavimui paramą ne tiesiogiai, o subendrinant kino scenarijaus epizodus su karių pratybomis ir mokymais, būtent, imituojant kautynes, miškų „šukavimus“, sprogdinimus, transporto kolonų judėjimą, pašalas ir pan.

Reikia padėkoti scenarijaus autoriams P. Morkui, A. Griekvičiui, o ypač režisieriui J. Vaitkui, ir prodiuseriui V. Vilimui. Su prodiuseriu teko dažnai dalykiškai ir vaisingai bendrauti. Del objektyvių priežasčių filmas ekranuose pasirodė gerokai suvėlavęs.

Filmą „Vienui vieni“ turėtų pamatyti visų visuomenės sluoksnių žmonės, o ypač moksleiviai, studentija. Jokie vadoveliai, jokie archyviniai dokumentai negali perteikti laisvės kovų meto tragizmo ir pasiaukojimo dvasios taip, kaip filmas.

Ginkluotas pasipriešinimas okupantui baigėsi, tačiau kova del rezistencijos istorijos tęsiasi. Tai neišvengiamas etapas, visuomenei atsikratant sovietmečio balasto ir vaduojantis iš moralinio slogocio.

Edmundas Simanaitis

TURINYS

Apie epinį filmą „Vienui vieni“. Naujas VDU Garbės daktaras.

Kalendorius, skirtas Prano Domšaičio kūrybai. Pripažinti W. Urban darbai.

Nuo Homero iki V. Papievio. Odos meno pasaulis.

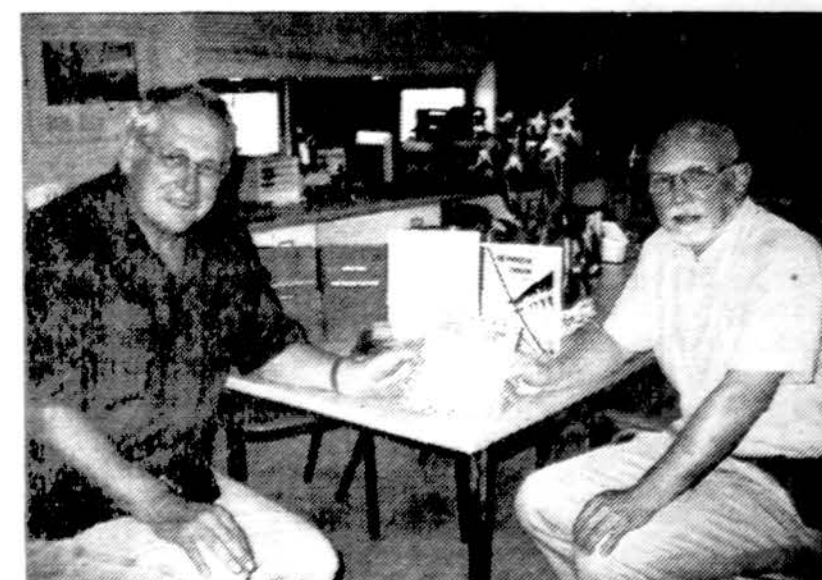
Sekminga knygų mugė Vilniuje. „Metų vertėjo kreslas“ premija.

W. Urban ir LTSC darbai pripažinti Lietuvoje

Naujos knygos pasirodymas visada džiugina, ypač jeigu ta knyga yra susijusi su Lietuva, jos istorija ar kultūra. Dar smagiau, jog Lietuvai ar jos istorijai tyrinėja ne tik lietuviai, bet kad domisi ir nelietuvių kilmės istorikai. Vienas tokių yra profesorius dr. William Urban, jau daugiau kaip 20 metų bendradarbiaujantis su Lituanistikos tyrimo ir studijų centru ir dr. R. Vitu bei prof. dr. J. Rackausku. Šio Monmouth kolegijos (IL) profesoriaus knygos *The Baltic Crusade, The Prussian Crusade, The Livonian Rhymed Chronicle* (išl. su J. Smith), *The Independence of the Baltic States* (išl. su Demm, Noel), *The Samogitian Crusade, Tannenberg and After* ir kitos, išleistos Lituanistikos tyrimo ir studijų centro, sulaukė didelio Lietuvos ir užsienio istorikų dėmesio.

William Urban yra Istorijos ir tarptautinių studijų profesorius Monmouth kolegijoje (IL). Daktaro laipsnį gavo 1967 m. Texas universitete Austin (TX), vėliau tobulinosi Hamburg universitete, dėstė Kansas universitete bei buvo vizituojantis profesorius Italijos, Jugoslavijos, Čekijos universitetuose. Už savo tyrinėjimus yra gavęs Fulbright premiją bei pirmąjį Burlington Northern Foundation Faculty apdovanojimą už puikų dėstymą. Nuo 1991 iki 1994 m. buvo žurnalo *Journal of Baltic Studies* redaktorius.

Prof. dr. Jonas Rackauskas, Lituanistikos tyrimo ir studijų centro direktorius (kairėje) su knygos autoriumi William Urban.

Medžiagą savo knygoms rinko Herder institute Marburg/Lahn Vokietijoje ir kitur Europoje. Taigi visi jo istoriniai veikalai – daugelio metų, praleistų Vidurio ir Vakarų Europos archyvuose, rezultatas.

Lietuvos kultūros ministerija, Lietuvos istorijos institutas bei Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, susipažinę su W. Urban knyga *Tannenberg and After*, pripažino jos istorinę vertę ir nutarė, jog Lietuvos skaitytojams ji taip pat be galo reikalinga. Autorius, prof. dr. W. Urban, buvo įvertintas kaip labai objektyviai ir sistemingai pateikiantis visą lietuvių ir kryžiuočių kovų istoriją, be būdingo lenkų istorikams šališkumo ir per didelio vienos pusės sureikšminimo.

Ir štai ne per seniausiai iš Vilniaus į Lituanistikos tyrimo ir studijų centrą atėjo žinia, kad W. Urban knyga *Tannenberg and After*, kurią sudaro daugiau kaip 500 puslapių, jau baigiama išversti į lietuvių kalbą. Dr. W. Urban knygos lietuviškasis variantas – *Žalgiris ir kas po jo* buvo pristatytas 2004 m. vasario 19–22 d. vykusioje Šioje didžiausioje mugėje ne tik parduodamos knygos, bet vyksta ir jų pristatymas, dalyvaujant geriausiems įvairių sričių žinovams. Leidinio įvertinimas ir pristatymas plačiai visuo-

menei teikia garbės ne tik W. Urban, bet ir Lituanistikos tyrimo ir studijų centrui, kuris yra išleides daug W. Urban knygų.

Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto direktoriui Rimantui Kareckui pakvietus W. Urban į knygos pristatymą, jis sutiko, o LTSC būtų finansavęs kelionę į Lietuvą. Deja, kaip tik prieš numatomą išvyką gydytojui nerekomendavo W. Urban tokio tolimo skrydžio ir jis kelionę buvo priverstas atidėti. Nepaisant to, prof. dr. W. Urban knygą *Žalgiris ir kas po jo* knygų mugėje pristatė du didieji Lietuvos istorijos tyrinėtojai, viduramžių specialistai – prof. dr. Edvardas Gudavičius ir prof. dr. Antanas Tyla. Šie du profesoriai yra žinomi ne tik Lietuvos ar užsienio istorikams, bet ir visai plačiai Lietuvos visuomenei dėl savo sugebėjimo įdomiai aiškinti ir patraukliai dėstyti faktus. Taigi tikimasi, kad W. Urban knygos pristatymas sulaukė didelio susidomėjimo.

Negaleidamas asmeniškai atvykti į knygos pristatymą, prof. W. Urban nusiuntė savo sveikinimo žodį ir trumpą kalbą, pavadintą „Nemirtingumo siekis – The Search for Immortality“, kurioje labai įdomiai atskleidžiami lietuvių, lenkų ir kryžiuočių ordino santykiai, to meto kunigaikščių ir karalių siekiai. Autorius ypač pabrėžia lietuvių indelį į to meto įvykius ir iškelia lietuvių ir lenkų lygiavertumą, o ne, kaip teigia kai kurie lenkų istorikai, lietuvių priklausomybę nuo lenkų. Taip pat W. Urban atkreipia dėmesį, kad nereikėtų to meto Teutonų ordino vadinti Vokietija, nes tai buvo tik karinė vokiečių struktūra.

Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas susirašinėja su W. Urban ir Lituanistikos tyrimo ir studijų centru, planuodami išleisti dar tris jo papildytas ir pataisytas knygas *The Samogitian Crusade, The Baltic Crusade* ir *The Livonian Crusade*. Kaip teigia Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto nuomone, W. Urban leidiniai puikiai nušviečia tūkstantmetinės Lietuvos valstybės istorijos vieną iš etapų.

Grįžtant prie knygos *Tannenberg and After*, reikia pasakyti, kad Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas ją pirmąją versiją pasirinko ne atsitiktinai. Vien Lituanistikos tyrimo ir studijų centras jau išleido tris laidas. Šia anglų kalba išleista knyga, kurioje dr. W. Urban aptaria vieną iš svarbiausių Lietuvos istorijos faktų – Žalgirio mūšį ir jo pasekmes, labai domisi užsienio mokslininkai. LTSC nuolat gauna užsakymų iš Švedijos, Norvegijos, Vokietijos ir net iš Japonijos ar Tailando. Be to, knyga *Tannenberg and After* „U. S. Commission on Military History“ (Bibliographie International d'Histoire Militaire) pripažino vienu iš 30 ge-

Pranas Domšaitis. „Karoo apniukusių dangumi“. 1951 m. Nuotrauka iš kalendoriaus Prano Domšaitio tapybos kolekcija Lietuvių dailės muziejuje.

Graži dovana meno mylėtojams

Prisiminti dail. Praną Domšaitį ir jo kūrybą paskatino ne š.m. kovo 1 dieną atsidarius, plačiai Europos meno visuomenei pristatanti žymųjų lietuvių dailininkų Diuseldorfo meno parodų rūmuose, paroda ar žiniasklaidos dėmesys jai, bet tik visai neseniai į *Draugą* atkeliavęs, vyr. redaktoriui Danutei Bindokienei adresuotas, vokas su Lietuvos pašto ir Lietuvos dailės muziejaus antspaudais, atskleidęs išpuodingą 2004 m. kalendorių: *Prano Domšaitio tapybos kolekcija Lietuvių dailės muziejuje* su ryškiu, šviesos blyksniais nušviestu, tiksliais potėpiais 1962 metais nutapytu paveikslu „Aprišimas“ viršelyje.

Čikagos, o ir Amerikos, dailės mylėtojams jau nereikia priminti, kaip Pietų Afrikoje buvo atrastas dailininkas P. Domšaitis, nei lietuvių fondo meno puoselėtojų komisijos ryžtingų žygių, įsigyjant kūrėjo meno paminklą. Taip buvo žengtas pirmas žingsnis, kad įveiktų kūrybą naikinančią laiką lemtį. Šiandien dailininko 533 kūrinių, pati vertingiausia LF Inc., dovana Lietuvai, prieš dve-

jus metus perduota Lietuvos dailės muziejui, įsikūrusi Klaipėdos paveikslų galerijoje.

2004-ųjų metų kalendorius – Lietuvos dailės muziejaus ir Adomo Jakšto spaustuves bendras projektas. Dizainą atliko studija „Savas ir Ko“. Iš kur atsirado šis lietuvis, meno grynuolis, stovintis gana atokiai nuo pagrindinių lietuviškosios tapybos srovių? Laima Bialopetravičienė: „Pranas Domšaitis (1880–1965) buvo dviejų šalia viena kitos gyvenančių tautų – lietuvių ir vokiečių kultūrų išaugintas menininkas. Kilęs iš Mažosios Lietuvos, dailę studijavęs Karaliaučiuje ir Berlyne, jis iki Antrojo pasaulinio karo garsėjo kaip vokiečių tapytojas ekspresionistas Franz Domšcheit. Savo kūrybą jis pritaipo prie XX a. pradžios avangardizmo dailės, tačiau visą gyvenimą išlaikė gyvą tautinės tapatybės suvokimą, liaudiškos pasaulėjautos gaivinamą religinį mistiškumą ir ryšį su lietuvių liaudies menu. Po karo Pranas Domšaitis gyveno ir labai intensyviai dirbo Pietų Afrikoje, buvo vertinamas ir žinomas ten kaip dailininkas, sėkmingai sulysęs

savo kūryboje Europos modernizmo patirtį su Afrikos meno tradicijomis.

Aiškindamas savo kūrybos nuostatas, dailininkas yra ištaręs žodžius, padedančius suvokti mistišką ir slėpinį jo paveikslų pasaulį: „Mano tapybos esmė yra magiškas realybės atsivėrimas – savybė, paveldėta iš baltiškosios giminės rytuose“.

Didžioji dailininko kūrybos palikimo dalis visam laikui sugrįžo į Lietuvą, jo kūrinių yra Vokietijos, Pietų Afrikos muziejuose ir galerijose, gausu privačiose kolekcijose Europos, Afrikos ir Amerikos žemynuose. Kalendorius – graži dovana

Nukelta į 3 psl.

GERHART-HAUPTMANN-HAUS
Deutsch-osteuropäisches Forum
Bismarckstraße 90 - Düsseldorf

LIETUVOS DAILĖS MUZIEJUS/
PRANAS-DOMŠAITIS-GALERIE
KLAIPĖDA(MEMEL)

PRANAS DOMŠAITIS

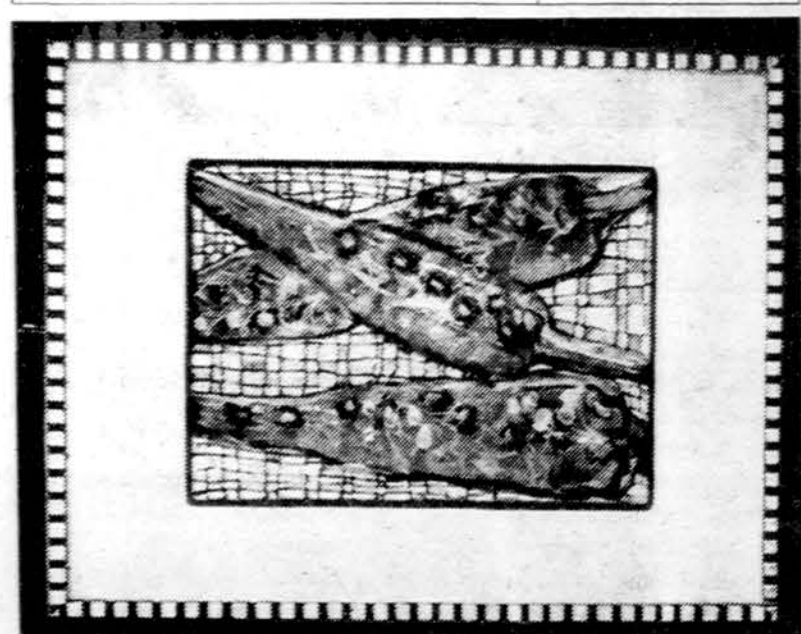
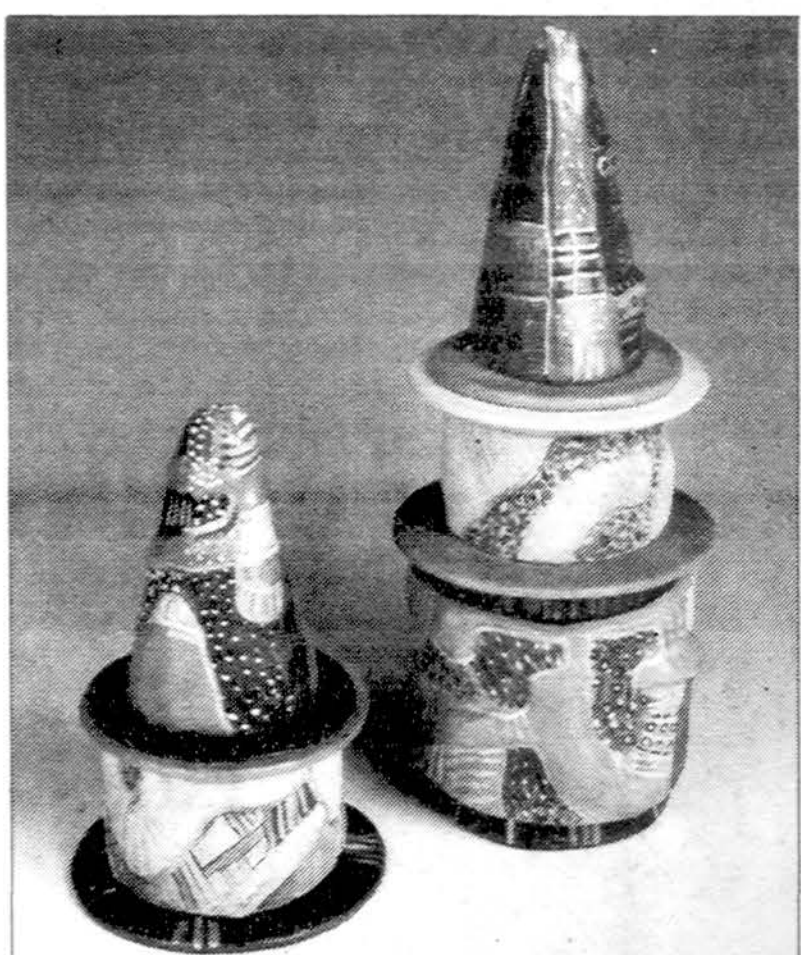
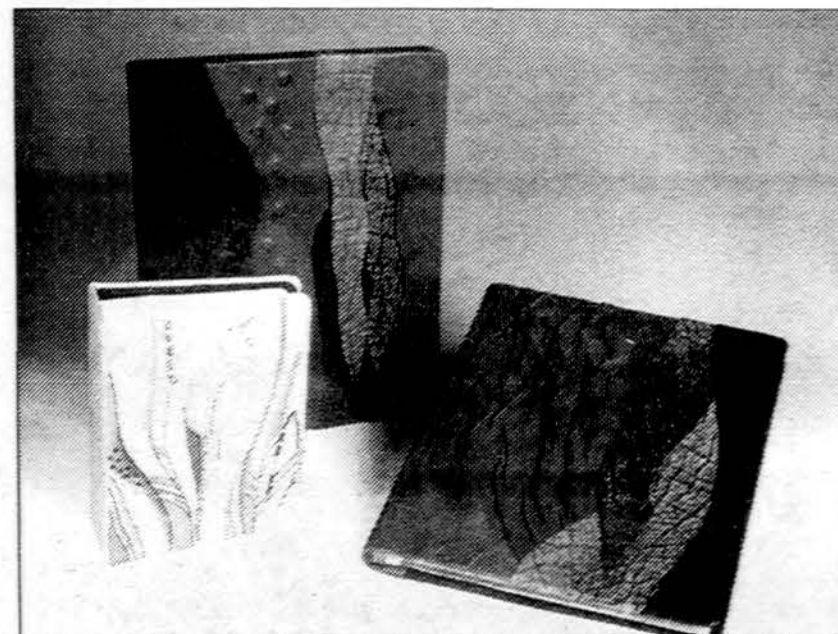

Malerei

EINLADUNG

Kristina Bareikienė
Lituanistikos tyrimo ir
studijų centras

Prano Domšaitio parodos, š.m. kovo 1 d. atidarytos Dusseldorf (Vokietija) Gerhart-Hauptmann-Haus galerijoje, lankstinuko viršelio faksimile.

Dailininkė kuria odos meno pasaulį

Su naujais įvaizdžiais, idėjomis, naujomis išraiškos atvertimis į M. K. Čiurlionio galerijos sales ateina retai lietuvių parodose dalyvaujanti, su oda dirbanti dailininkė Aušrinė Marcinkevičiūtė-Kerr, kurios kūryba sustiprina įspūdį, kad dabarties meno kūrėjo talento atskleidimo galimybės yra begalinės.

Kas atsakys, kada Aušrinė buvo pakviesta į meno pasaulį? Gal besimokant Šiaulių vaikų muzikos ar vaikų meno mokyklose? Tik studijuodama Šiaulių universiteto Dailės fakultete, įsigydama 1985 metais meno pedagogijoje magistro laipsnį, jau juto, kad oda, jos dar nepripažintos, neatskleistos mone glaimybės ją vilioja vis labiau, o kartą pajutus odos „alsavimą“, nebeliko noro iš jos išsivaduoti. Lietuvoje emė formuotis odos, kaip kūrybinės medžiagos, vizija, siekiant šią medžiagą įvesti į vaizduojamosios dailės priemonių arsenalą.

Pirmosios parodos Lietuvoje, Vokietijoje, Kipre. Atvykus į Ameriką, nenuleidžia rankų, kūrybinė mintis veda vis pirmyn ir 1997 m. Balzeko lietuvių kultūros muziejuje bei M. K. Čiurlionio galerijoje lietuviams pristato autorinėmis parodomis. Kalbant apie „odą“ mintyse dažniausiai išryškėja tradicinis taikomojo dailės gaminio vaizdas. Tik Aušrinė sustabdydama išankstinę odos įvaizdžio nuostatas stengiasi paneigti ir savo kūriniams atranda deramą vietą meno salėse. Profesionaliai, laisvai improvizuodama, kuria odos meno pasaulį, turintį laisvės, eskizmo, grotesko ar pasakiškų bruožų. Viskas čia gyva, išpūdinga ir belieka atsiduoti kūrybos vaizduotės kerams, stebint kaip kinta tik ką surištos knygos ornamanto reljefas, kaip pasidengia spalvų gama, linij-

Oda tampa medžiaga, kuria galima vystyti drąsiausius ir netikėčiausius sumanymus.

mis, kontūrus, geometrinėmis struktūromis. Lyg ir neieskandama filosofinės minties, keičia staciokampio gaminio šoninę briauną ir, siekdama estetinio efekto, sukuria judrų siluetą, apjungdama keturbriaunę, apskritimo ar ovalo formą, objekto paviršiaus tapybiškais smailiakraipiais bokštais. Dėžutės sava skulptūrine plastika tapusios pasakiškais bokšteliais, spalvomis ir smagumo pertekusiais kūrinių, kviečia į vaiko fantazijos laukus, skleidamos šviesią nuotaiką, traukia artyn.

Oda tampa medžiaga, kuria galima vystyti drąsiausius ir netikėčiausius sumanymus. Sukūrusi autorinę, neįprastą odos panaudojimo ir valdymo technologiją, taikomojoje dailėje atranda ne tik laisvę, raiškios būdą, perpratusi medžiagos prigimtį ir jos teikiamas galimybes, peržengia nusistovėjusias ribas.

Intymi harmonija nuspalvina ant odos tapytus paveikslus: spalvinga kūrybos vienovė, kur daiktai praranda tikslinę pasikirtį, pavirsdami mažais meno elementais – gali pasidžiaugti senuoju virduliu kalbinančiu „Labą rytą“, gelių deriniais, mažaisiais, išraiškingai stilizuotais, dekoratyviniais medaliais, aukso spalvomis spindinčiais moliūgais ar artiškų keikėmis, gražiai įsikomponavusiomis staltiesės plokštumose. Nedidelio formato, savaimingai turintys natūralios neišdirbtos odos teikiamą iškilų reljefą, pasteliniai spalvingi paveikslai atskleidžia natūralų gamtos, kurios dalimi yra ir žmogus, grožį. Suradusi plastinį skulp-

tūrinę išraišką sprendimą, tapydama paveikslus ir savitai naudodama spalvas, taikomojo dailės panoramoje savo srityje neturi pasekėjų, yra originali, ir vis ieško įvairesnių kūrybos ir veiklos erdvių. Akivaizdžiai tokios veiklos rezultatai įsitikiname patekę į interneto AUŠRINĖ Fine Art of Leather puslapius.

Dalyvauta parodose ir įvairiuose meno festivaliuose. Sėkmingas ilgas ir išsamus: todėl pamėnėsiu tik tuos, kuriuose jos darbas vainikuotas įvertinimais ir apdovanojimais: 1999 m. – Menas festivalyje Libertyville, IL; Wilmette, IL, meno festivalyje. 2000-aisiais III-joji vieta Elmhurst, IL festivalyje „Meno parke“, 2001-aisiais Evanston, IL meno festivalyje, aukščiausias įvertinimas Lake Forest, IL meno festivalyje; 2003 m. II-oji vieta Deerfield, IL, aukščiausias įvertinimas Spring, Green, WI, pavasariname festivalyje, dalyvauta parodose Baltimore, MD, New York City, Northville, MI; Guilford, CT; Milwaukee, WI, 2002 m. dalyvavo Amerikos lietuvių moterų dailininkių parodoje ir daugelyje kitų.

Tik odos išskirtiniu menu sudomėjusiems neteks laukti nei pavasario ar vasaros meno festivalių pradžios, nei keliauti toli iš Čikagos: dvi pavasario savaitės, t.y. nuo kovo 12 iki 21 d. lankydami

M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, galės susipažinti, grožėtis, stebėtis meniškais darbais iš odos, tapyba ant odos, ar net įsigyti pamėgtą Aušrinės kūrinį. M. K. Čiurlionio galerijoje ekspozicijoje dailininkė atskleis kaip kito požiūris į šią tvirtą, komplikotą medžiagą, o kai medžiaga paklūsta, sukuriami įdomūs originalios išraiškos dailės kūrinių.

Malonus kasdienio naudojimo daiktai – knygos, knygelės, albumai, dėžės, įvairiausi interjero puošimo elementai – priskiriami mažosios plastikos meno sričiai ir paveikslai. Naudodama įvairius paviršius ir neišdirbtos odos plotus, keisdama jų pavidalą, išnaudoja visas naujausias odos derinimo, jungimo galimybes. Postmodernistinio meno aplinkoje pažadinti naują medžiagos suvokimą, supina tapybos, grafikos, skulptūros, architektūros elementus, pasitelkusi anilino, akrilo, specialius odai dažyti dažus, juoda tušą, sidabro, aukso spalvą, kuria savojo meno originalią išraišką.

Dailininkės kūryboje galime pajusti vystomą lietuvių liaudies meno tradiciją, vidinę jungtį uropietiška su estetika, kai kas čia atranda ir australo tapytojo Gustav Klimt įtaką. Meno kūrybos atsiveria tik dėmesingai draugaujant su juo.

Aušrinės Marcinkevičiūtės-Kerr kūrybos autorinės „Tapyba ant odos“ parodos atidarymas įvyks kovo 12 d., penktadienį, 7:30 val. vakaro, M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Visi kviečiami.

Laima Krivickienė

Tai tvirta, komplikota medžiaga, o kai ji paklūsta, sukuriami įdomūs, originalios išraiškos dailės kūrinių

Nuo Homero iki V. Papievio

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Vienoje šiandieninio Lietuvos rašytojo Arūno Sprausiaus novelėje jaunas literatas kalba: „Gal pats dar tikiesi parašyti *Don Kichotą*, *Odiseją* ar *Naująjį Testamentą*? Viskas seniausiai papasakota – kaip prie Žemaitienės (Žemaitės), taip ir prie Šerelytės (šiandieninės lietuvių prozininkės)“.

Tai dalė iš literatūros tyrinėtojos Dalios Striogaitės kalbos, pasakytos Lietuvių literatūros ir tautosakos institute surengto praėjusiais – 2003-aisiais metais – išleistų grožinės literatūros knygų aptarimo, kurio metu iš jų buvo atrinkta, pažymėta dvylika vertingiausių, geriausiai parašytų mūsų prozos, poezijos, dramaturgijos, literatūros kritikos knygų.

Tiek minėta D. Striogaitė, tiek kiti šio instituto literatūros tyrinėtojai, paneigdami A. Sprausiaus novelės herojaus nuomonę, sakė, jog su minėta pasaulio klasika, su iškiliausiais lietuvių rašytojais vis dėlto nesibaigia mūsų literatūros aukštumos, kad tarp maždaug tūkstančio Lietuvoje ir išeivijoje per metus išleidžiamų mūsų grožinės literatūros ir kritikos kūrinių, vel ir vel atsiranda tokių, kas gražiausia, geriausia, kas meniškiausia, kūrybiškiausia, kas yra tiesa, ką galima lyginti ir su *Don Kichotu*, ir su kitais pasaulinės klasikos kūrinių.

Literatūros ir tautosakos instituto šiuolaikinės literatūros skyriaus organizuojami pokalbiai, naujausių knygų įvertinimai vyksta nuo 1998 metų. Po to, kai pernai buvo įsteigta šio instituto premija už kūrybiškiausių metų knygą, tie pokalbiai, aptarimai ir įvertinimai tampa kasmetiniais, atrenkant 12 geriausių knygų, neišskiriant rašytų Lietuvoje ir parašytų išeivijoje. Vėliau specialia, kasmet atnaujinama, komisija slaptu balsavimu, prieš pat metinę knygų mugę, iš to tuzino nustato pačią geriausią, jos autoriui įteikiama laureato premija.

Žinoma, knygų vertinimas turi būti kvalifikuotas, objektyvus. Literatūros ir tautosakos institute tokių vertintojų tikrai netrūksta – čia išties yra įstabi sankaupa žmonių, daugiausia Lietuvoje perskaiciusių literatūros.

– Šiandien turime vertinti ir skaityti kaip literatūros kritikai, kaip labiausiai suinteresuoti ir kvalifikuoti skaitytojai, – kalbėjo instituto šiuolaikinės literatūros skyriaus vadovė Jūratė Sprindytė, apibūdindama

Pernai išleistų knygų vertintojai: Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto tekstologas Virginijus Gasiliūnas ir instituto šiuolaikinės literatūros skyriaus vadovė literatūros tyrinėtoja, kritikė Jūratė Sprindytė.

Algimanto Žižiūno nuotrauka.

vertinimo kriterijus. Ji pasakė prieš tuos, kurie nekreipia dėmesio į knygos turinį, meninę kokybę, į tai, kokį vaidmenį knyga turės formuodama mūsų kultūrą, žmogaus mentalitetą, o tesidomi ar leidins bus perkamas, ar jis pakankamai skandalingas, ar turės komercinį pasisekimą.

– Išvagių du pagrindinius naujosios literatūros vertinimo tipus. Pirmasis – kai pagrindui laikomas naratyvas, istorija, pasakojimas, siužetas; antrasis – kai kūrinio ataskaitos taškas yra pats žodis, kalbos jausmas, stiliaus pojūtis, meninės informacijos kiekis viename sakinyje, – sakė J. Sprindytė, pridurdama, kad gera knyga gali būti parašyta ir be pirmojo komponento (be siužeto, papasakotos istorijos), ką tvirtina ir programinė rašytojos G. Radvilavičiūtės formulė „Siuzetą siužetai nušauti“, arba ryškiaus siužeto neturintis naujasis V. Papievio romanas *Vienos vasaros emigrantai*. Tačiau be antrojo komponento – žodžio padaro valdymo, pasak J. Sprindytės, gero kūrinio niekada nebus.

– Ties „kalbos“, ir „žodžio“ riboženkliu atsiderusios knygos labai greitai išsiskiria, juoja į tas, kurios turi galimybių išlikti ir kurios – ne. Kaip šalia naujos kartos vaistų gyvuoja ir tradicinė medicina, kritikas gali pasitelkti patikrintas tradicines priemones geroms ir prastoms knygoms atskirti, – tęsė J. Sprindytė. – Turim prisiminti literatūros prigimtį, kuri niekur nėra dingusi. Vėl pradėti nuo abėcėlės: kas yra literatūra, ar pasikeitė jos esmė. Literatūra buvo ir tebėra – žodžio menas, vaizduotės menas. Literatūrai rūpi egzistencialiniai dalykai. Autentiška. Bran-

da, išmintis. Jai svarbu, kas svarbu ir visuomenei, tautai, kartai, žmogui.

Pripažinusi, kad daugelis kritikų yra pasimetę dėl Lietuvoje ir gausiai perkamos populiaros, nuotykių literatūros gaudinčiai didėjančių apimtų, J. Sprindytė kalbėjo:

– Bet egzistuoja estetiškos skonis, intuicija, kalbos pojūtis, kūrinių daugiasluoksniškumas įgalinantis jį skaityti keletu būdų ir kodų. Jeigu to nėra, tai gal turime reikalą su skaitalu? Visa populiarioji proza grįsta elementariu naratyvo vyraavimu (dominavimu). Istorija liudija, kad rimtosios ir populiariosios literatūros santykis buvo panašus visur ir visais laikais. Galu pasiremti vieno žanro – apsakos pavyzdžiu. Jonas Bilūnas, gyvas būdamas, išleido vos tris plonutes savo apsakymų knygeles, kurių tuomet beveik niekas neskaityt. O *Grafišės Genovaitės* (perdirbinio iš vokiečio Šmidto) leidimų iki pirmojo pasaulinio karo išėjo net 14, ir dar klijomose nuolat buvo statoma kaip pjesė. Prieš Antrąjį pasaulinį karą mūsųose klestėjo apsakos *Kauno tigras*, *Raudonosios Kauno naktys*, *Sirdys ir gėlės*, *Miesto ponis*, *Liepto galas*, *Jausmų pančiai*, net rimtas menininkas Vytautas Bičiūnas parašė kriminalą *Paskendę milijonai*. Apie visą tą produkciją jūs nesat nieko girdeje, o aš sužinojau tik dėl to, kad tyrinėju visą to žanro raidą. Bet juk išliko ne tie rausvi saldėsiai, o Vaizganto *Dėdės ir dedienės*, Satrijos *Raganos Sename dvare*, išliko J. Bilūnas.

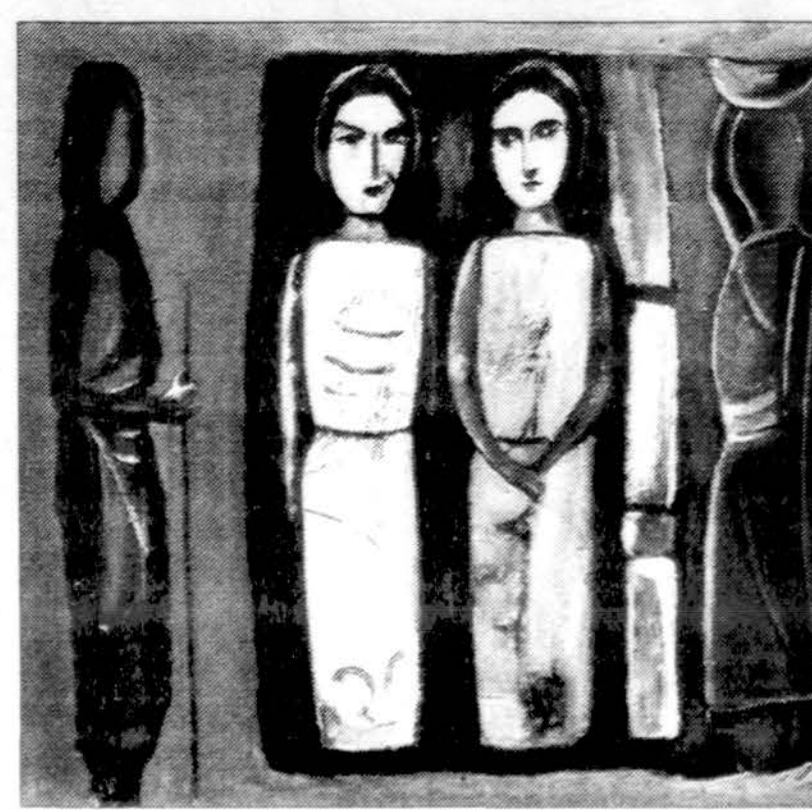
J. Sprindytė priminė anksti žuvusio poeto eseisto, literatūros kritiko Vaidoto Daunia žodžius,

Nukelta į 4 psl.

GRAŽI DOVANA

Atkelta iš 2 psl. Apie dailininką rašė ir lietuvių dailininkai, jautriai priimdami, gerai suvokdami jo kūrybos gilumines sroves ir jėgą: „Dailininkas yra palikęs mums mitą, neįprastą, bet kartu stebuklingą sapnų pasaulį. Jis turėjo jėgą išreikšti savo vidinę mintį darbuose, taip pat iškelti religinę paprastame kasdieniame žmogaus gyvenime“. „Telesforas Valius, 1974 m., Italija. Buvo netikėta, atsivertus puikų „Genadendalį“ (1957 m.) ir ryškų „Apsireikšimą“ (1963 m.) surasti 2003-iusius, ne 2004 metus. Tik su šypsena belieka pasakyti: kas nedirba, tas neklysta. O kalendorius Prano Domšaitis tapybos kolekcija Lietuvos dailės muziejuje tikrai puikus.

Laima Krivickienė

Pranas Domšaitis. „Keturių figūros“. 1951 m.

Nuo Homero iki Valdo Papievio

Atkelta iš 3 psl.

Kad literatūroje reikia kreipti dėmesį į magistralinius reiškinius. Ilgai išlieka autentiški, raiškūs, vertingi raštai, kurie kaupia daug socialinės, psichologinės informacijos. Bet pirmiausia – meninės. Baigdamas savo kalbą apie knygos vertę, J. Sprindytė priminė prozininko Sauliaus Tomo Kondrato žodžius: „Jei aš raščiau daugiau negu penkis sakinius, jie turėtų būti švarūs. Jeigu jie tokie nėra, toliau nerašau...“

Vadovaudamiesi J. Sprindytės čia išsakytais kriterijais, po ilgų diskusijų ir svarstymų Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto literatūros tyrinėtojai nustatė, išvardijo 12 geriausių, meniškai brandžiausių 2003 m. išleistų knygų. Pagal abėcėlę, iš jų pirmoji – jaunosios, užsienio dabar gyvenančios poetės Neringos Abrutytės eilėraščių rinkinys *Neringos M. Neįprastas tos knygos pavadinimas, neįprasta, savita ir jos poezija, galinti pasirodyti keista skaitytojams, įprastusiems prie lietuviškų skandalių. Pasak kito jauno postavangardinės laikysenos poeto Mariaus Buroko, su šia knyga N. Abrutytė turbūt vienintelė iš poetų ir poetų idiomomis, naujomis priemonėmis kruopščiai kuria savo pacios mitą. Sudomina, patraukia stebinantis, kartais šokiruojantis autorės atvirumas. Taikliai jos detalė, netikėtas pastebėjimas, gražus žodžių žaismas.*

Antroji iš dvilukos (vėlgi pagal autorių pavardžių abėcėlės tvarką) – kito jauno poeto Tomo S. Butkaus vėlgi neįprasta, neeilinė poezijos knyga *Generuotos kalbos mutacija*. Klaipėdoje išleista tik 507 egz. tiražu. Literatūros tyrinėtoja J. Sprindytė ją pavadino pirmą mūsų literatūroje konkrečios, daiktinės poezijos knyga. Tai patvirtina jau jos originalus, dar neįrengtas apipavidalinimas. Teknologas V. Gasiliūnas, be kito ko, pasakė, kad autorius pasigedavimu kiekvienas tą knygą įsigijantis, turi nukirpti savo plaukų pluoštelį prisilipinti prie tos knygos viršelio. T. S. Butkaus knyga patiko ir kitiems vertintojams. „Kartais savotiškai, neryškiai, magiškai puslapiuose išspausdintas eilėraščių eilutės vos įmatyti, bet tie eilėraščiai traukia skaityti ir yra geri“ – sakė J. Sprindytė.

Toliau seka vėlgi jaunos rašytojos Lauros Sintijos Černiauskaitės jau spėjusi pagarsėti, išpopuliarėti prozos knyga *Lietė čiuožia*. Šioje knygoje autorė pateikė du prozos ir tris dramos kūrinius, kurių tema – vyro ir moters santykiai, žmogaus brendimas. Štai ką apie šią savo kolegės kūrybą pasakė jaunas rašytojas M. Ivaškevičius: L. S. Černiauskaitės kūrinių pilni žaviosios, subtilios erotikos, stilios taupus, ir kartu jos kalbėjimas neįprastai natūralus, paryškintas laiku ir vietoje atsirandančių metaforų.

Prie brandžiausių praėjusių metų knygų dvilukto prisikačiuota taip pat istorinės prozos meistro Petro Dirgelos *Vilniaus pilnųjų knygų*. Tai jau trečioji stambaus istorinių romanų ciklo *Karalystė. Žemės keleivių epas* knyga. Joje vaizduojamas gyvenimas Lietuvoje 1993–1995 metais. Atskleidžiama ne tik mūsų valstybės naujausia istorija, bet ir šiuolaikinio pasaulio gyvenimo ydos, jų keliamos gresmės atečiai.

Geriausiu knygų gretose – dailininko ir rašytojo Leonardo Gutausko dviejų romanų knyga *Plunksnos. Kazbekas*. Romano *Kazbekas* pagrindinis veikėjas – Dievo palaikomas kviailis Tosikas. Žavi autorius įtaigumas ir fantazija. O pagrindinė šio kūrinio mintį galima nusakyti dviem knygoje cituojamomis eilutėmis iš Evangelijos: „Palaiminti dvasingieji vargdiečiai: / jų yra dangaus karalystė“.

Jurgos Ivanauskaitės naujasis romanas *Placebas* taip pat įeina į geriausiųjų dviluką. *Placebu* autorė vadina organizaciją, reiškinį, realų pasaulį keičiantį ir efemeršką, antrini, suniveliuotą. Romane, plėtojant būrės žūties intriga, su ironija ir sarkazmu gvildinami kai kurie neigiami dabarties Lietuvos reiškiniai, nujaučiamos pragaistingos šiandieninės visuomenės – naujojo *Placebo* pasaulio pagrindo – elgesio pasekmės.

Tarp geriausiųjų praėjusių metų knygų – poeto Antano A. Jonyno eilėraščių tomelis *Lapkričio atkrytis*, Lauryno Katkaus poezija *Nardymo pamokos*, užpūnai netikėti mirusio talentingo rašytojo Jurgio Kunčino paskutinės prozos knyga *Užėjau pas draugą*. Išradingai konstruotose pastarosios knygos kūriniuose dažnai pinasi tragizmas, nomizmas, satyra, absurdas, išmonė ir žiaurūs tikrovės faktai. Stilingas pasakojimas nelabai paaisrina žanrinio ribojimų: greta grakščios novelės – šmaikštus fejtonas; perskaičius apskaitą, randi ir eseistinės šedevriuką.

Knygų vertintojai į geriausiųjų dviluką vieningai išrinko išėjusioje, Paryžiuje, jau per dešimt metų gyvenančio ir kuriančio jauno prozininko Valdo Papievio romaną *Vienos vasaros emigrantai*. Pasak literatūros tyrinėtojos D. Satkauskytės ir kitų vertintojų, šis romanas išsiskiria iš kitų ne tik estetiškai išaustu sakiniu, bet ir subtiliu aplinkos grožio, laisvės palaimos pavaizdavimu. Pagrindinis romano veikėjas – Paryžius, daugelį menininkų įtraukęs į savo gatvėlių labirintus. Pasak autoriaus, „Paryžius – tai miestas, kuriame gali susidaryti daugybė pasaulių ir it sūnus paklydėlis klaidžioti iš vieno į kitą kaip iš vieno namų į kitus, kur tavęs lauks, bet niekad neprieštaraus, kad pradinę būvą, priims lyg niekur nieko“. Kai kurių vertintojų nuomone, V. Papievio romanas yra impresionistinis, nutapytas lyg impresionisto drobė.

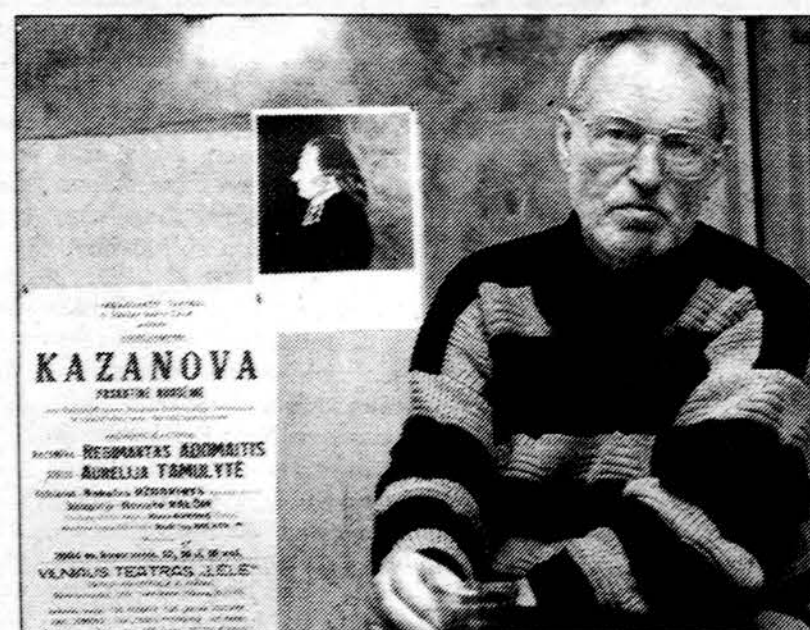
I dviluką pateko taip pat juodojo humoro ir savybių liudėsio jauno prozininkės Undinės Radzevičiūtės romanas *Streka*, vėlgi jauno poeto Alvydo Šlepiko eilėraščių rinkinys *Tylos artėjantis*. Vertintojų nuomone, tai viena iš brandžiausių knygų per pastaruosius pora metų. Kalbama ramiai, be pompastikos, be erotikos, su paslėptu skauduliu. Gana meistriškai poetas moka naudotis eilėraščių tyliu, pauzėmis, ritmu.

Iš čia išvardintų geriausiųjų praėjusių metų dvilukos knygų, Lietuvos valstybės Nepriklausomybės atkūrimo šventės – Kovo 11–sios proga, bus atrinkta pati brandžiausia, jos autoriui įteikta Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto premija.

Vertinant knygas, nebuvo nutylos ir nevykusios, net blogi sėjančios, dorus žmones šmei-

žiančios knygos. Tokia yra Vytauto Petkevičiaus memuarų knyga *Durnių laivas*. Pasak žinomo literatūros tyrinėtojo prof. Vytauto Kubiliaus, tai piktas paskvilis, atsiradęs iš autoriaus neapkyntos naujai, nepriklausomybės atkūrimui, Lietuvai. Prasimanymais šmeižiami Sąjūdžiui vadovavę ir jame dalyvavę asmenys, kolegų rašytojai. Lietuvos Rašytojų sąjungos valdyba, Etikos komi-

sija pripažino, kad ši V. Petkevičiaus knyga smarkiai prasiplėnia su elementariais žmogiskais ir profesiniais rašytojo etikos reikalavimais, pažeidžia Konstituciją bei Lietuvos Rašytojų sąjungos įstatus, diskredituoja visuomenėje rašytojo vardą. Priimta pareikšti Rašytojų sąjungos valdyba, griežtai smerkdama autorių, kategoriškai atsisakyti nuo *Durnių laivo* šmeižikiškų prasimanymų.

Regimantas Adomaitis.

Eltos nuotr.

Spektaklio kūrėjai ieško asmenybės gelmių

Garsiojo aštuonioliktojo amžiaus moterų suvedžiojo Kazanovos gyvenimo esmę bando atskleisti Vilniaus teatre „Lėlė“ baigiamas statyti spektaklis suaugusiems „Kazanova – paskutinė nuodėmė“.

Tikroviškos istorinės asmenybės – Džakomo Kazanovos vaidmenį kuria scenos ir ekrano žymūnas Regimantas Adomaitis, jo paskutinę gyvenimo mylimąją Sofiją vaidins jauna aktorė Aurelija Tamulytė.

Pagal šiuolaikinio vokiečių dramaturgo Karl Cassauer pjesę „Kazanova Dukso pilyje“ statomas spektaklis yra bendras „Skrajojantio teatro“ ir Vilniaus teatro „Lėlė“ projektas. Spektaklį režisuos, Kanadoje gyvenantis, buvęs Kauno dramos teatro aktorius ir režisierius Sakalas Uzdavinys, scenografijos autorė dailininkė Renata Valčiuk, muzikinis apipavidalinimas – Audriaus Balsio. „Kazanova“ yra antrasis, penkerius metus Vilniuje gyvuojantis, „Skrajojantio teatro“ spektaklis po 1999 m. Jono Vaitkaus režisuotos „Anna Weiss“.

Pasak šio teatro, neturinio nei savo pastogės, nei scenos, įkūrėjų Jono Vaitkaičio ir Juozo Pocius, spektaklį apie paskutinę Kazanovos dieną buvo pradėjęs statyti čekų režisierius Michael Tarant, tačiau, neradęs tinkamo pjesės inscenizacijos sprendimo ir bendros kalbos su lietuvių aktoriais, svečias išvyko statyti Prahos operoje, o jo darbą perėmė S. Uzdavinys, režisūros studijas baigęs Kanadoje ir ten dirbantis.

Pasak režisieriaus S. Uzdavinio, tai savotiška, mūsų teatrui neįprasta, pjesė, o vokiškas jos variantas labiau tinka miestiečiams publikai, į teatrą ateinančiam vien maloniai praleisti laiko. Lietuviškas pjesės vertimas sutrumpintas, atskleidžiant italų rašytojo, filosofo, aktorius, garsiausio visų laikų meilužio Giacomo Girolamo Casanova (1725–1798) asmenybę – lakios fantazijos, ūmaus būdo intelektualo, per savo gyvenimą, biografų skaičiavimais, suvedžiojusio 122 moteris.

Garsiausias Kazanovos kūrinių – 12 tomų memuarų, pa-

rašytų Dukso pilyje, kurioje jis senatvėje dirbo grafo bibliotekos tvarkytoju. Čia jis ir mirė, pasak amžininkų, tarp paskutinių žodžių: „Gyvenau kaip filosofas, mirštu kaip krikščionis“. Kazanovos *Memuarai* tapo viena garsiausių Švietimo epochos knygų.

Pasak Kazanovą scenoje įkūnijusio R. Adomaitio, jam pabodę sėdėti namie, „prie židinio šildyti kojas“ – kol judas, noris dar vaidinti. Aktorių prisipažino, kad perskaitęs pjesę, kuri anaiptol nesanti šedevras, nesupratęs nei jos žanro, nei kokia maniera reikia vaidinti, ir, tik artėjant premjerai, pradėjęs jausti šio kūrinio visumą. R. Adomaitis sakė nematęs garsiojo Federico Fellini filmo apie Kazanovą ir sakė nevaizdinti Kazanovos kaip suvedžiojo.

R. Adomaitis partnerė scenoje A. Tamulytė, vaidinanti išgalvotą Sofijos personažą, sakė, kad ši mergaitė tiesiog perima išmintį iš Kazanovos ir spektaklio pabaigoje tampa visai kitu žmogumi.

Spektaklio scenografe R. Valčiuk sakė visiškai pakeitusi čekų statytojų sukurtą scenovaizdą – nuėmusi begalę buitinio teatro daiktų – peilių, šaukštų, žvakių, baldų – ir dviejų žmonių erdvę kameriniam spektakliui suprojektavusi, kaip sąlyginį, simbolinį, uždara kvadrata.

Spektaklio „Kazanova – paskutinė nuodėmė“ premjera numatoma kovo 12 dieną „Lėlės“ teatro didžiojoje salėje. (Elta)

Alfredo Pliadžio fotoparoda

Alfredas Pladis.

Paskirta „Metų vertėjo krėslas“ premija

Ketvirtoji Lietuvių PEN centro premija „Metų vertėjo krėslas“ už geriausius grožinės literatūros ir meninės eseistikos vertimus į lietuvių kalbą šimet atiteko vertėjui Antanui Gailiui. Premija garsiam vertėjui skirta už Thom Mann tetralogijos *Juozapas ir jo broliai* paskutinės dalies *Juozapas Maitintojas* vertimą iš vokiečių kalbos. Tetralogiją išleido sostinės leidykla „Alma littera“.

Vasario 16 d. Vilniaus paveikslų galerijoje laureatui įteiktas tradicinis dailės medalis „Metų vertėjo krėslas“, laureato diplomas ir piniginė premija. Vertėjo krėslas fondatorius – literatūros kritikas ir verslininkas Gintaras Bleizgys.

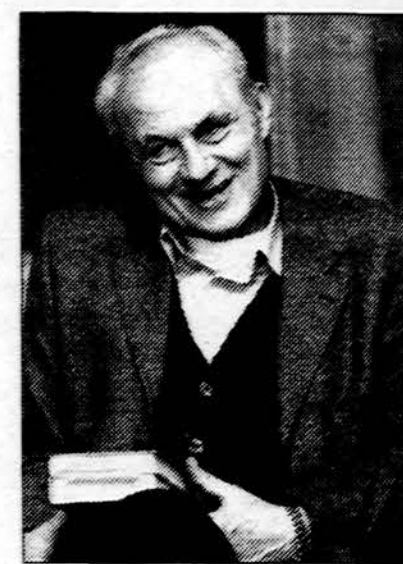
Laureatą pasveikino Lietuvių PEN centro sudarytos vertinimo komisijos pirmininkas, *Kultūros barų* žurnalo vyriausiasis redaktorius Bronys Savukynas, Lietuvių PEN centro prezidentas, poetas Kornelijus Platelis, kolegų vertėjai. Sėdęs į patogų vertėjo darbui krėslą, A. Gailius iškilmių dalyviams perskaitė fragmentą iš T. Mann romano *Juozapas Maitintojas* lietuviškojo leidimo.

53 metų poetas ir vertėjas A.

Gailius pirmasis pokario Lietuvoje išvertė Sigmund Freud, Friedrich Nietzsche veikalus, Franz Kafka, Reiner Maria Rilke, Tom Mann, Stefan Zweig, kitų klasikų kūrinius, į vokiečių kalbą išvertė lietuvių poezijos.

1996 m. buvo išleistas T. Mann bibliinės tematikos tetralogijos *Juozapas ir jo broliai* dailys *Jokūbo istorijos ir Jaunasis Juozapas*, 1999 m. *Juozapas Egipte*, 2003 m. – paskutinė tetralogijos dalis *Juozapas Maitintojas*. A. Gailius yra išvertęs ir to paties autoriaus romaną *Daktaras Faustas*.

Už puikų Bohumil Hrabal kūrinių *Pernelyg triukšminga vienuotė* vertimą iš čekų kalbos kolegų pagerbė ir vertėją Vytautą Visocką. Šimet į „Metų vertėjo krėslą“ pretendavo Valdas V. Petrauskas su Margaret Atwood *Aklojo žudiko* vertimu, Juozas Meškauskas–Meškėla su Arthur Rimbaud *Sezonas pragare*. Nušvitimai vertimu, Aida Krilavičienė su Mika Waltari romano *Žmonijos priešais* vertimu, Danguolė Žalytė, išvertusi skandalingą Jonathan Franzen kūrinių *Pataisos*, Jonas Čeponis už Richard Zimlir ir

Antanas Gailius.

John Grisham kūrinių vertimus ir kt. Verstines knygas konkursui pateikė leidyklos „Alma littera“, „Tyto alba“, „Strofa“, „Pasiviręs pasaulis“, „Andreana“, „Jotema“ ir kt.

Nuo 2001 metų teikiama „Metų vertėjo krėslas“ premija anksčiau yra pelnę vertėjai Almis Grybauskas už Jaroslav Hašek knygos *Sauniojo kareivio Šueiko nuotykių* vertimą į lietuvių kalbą, Laimintas Jonušys už šiuolaikinio aiurių rašytojo John Banville romano *Parodymų knyga* vertimą ir Diana Bucitė už graikų rašytojo Niko Kazantzaki istorinio romano *Kapitonas Michalis. Laisvė arba mirtis* vertimą.

Sėkminga knygų mugė

Keturias dienas LITEXPO parodų centre vykusio, 5-oji tarptautinė Vilniaus knygų mugė parodė, jog skaityti yra madinga, o lietuvių autoriai netrukus gali tapti graibstoma preke, dėl kurios pirmiausia konkursuos leidejai.

Kaip pranešė mugės rengėjai, vasario 19–22 d. vykusią knygų mugę aplankė 50,000 daugiau nei pernai. Daugiausia – 24,500 žmonių – Vilniaus knygų mugėje apsilankė vasario 21 d. Per keturias mugės dienas, susitikimų, diskusijų, koncertų ir t.t.

Šimet Vilniaus knygų mugėje 130 dalyvių pristatė 339 firmų iš 9 valstybių leidinius. Daugelį knygų leidyklos specialiai išleido Vilniaus knygų mugę.

Vieni garsiausių penktosios Vilniaus knygų mugės „vardų“ – italų rašytojas Alessandro Baricco ir prancūzų rašytojas Frederico Beigbederi. Pasak mugės rengėjų, šiedu literatai susipažino taip pat Vilniuje.

Tačiau ne mažesnis skaitytojų dėmesio sulaukė ir į knygų mugę pakviesti lietuvių rašytojai: Juozas Erlickas, Jurga Ivanauskaitė, Vytautas Blozė, Antanas A. Jonynas, Vytautas Bubnas, Saulius Tomas Kondrotas, Tomas Staniulis, Renata Šerelytė ir kt.

I didžiąją dalį naujų lietu-

viškų kūrinių pristatymų – jų vyko 20 – potencialus tų kūrinių skaitytojai veržėsi labai aktyviai.

„Gal žmonės, perskaitę daug vertimų, pamatė, kad ne šventieji puodus lipdo, kad lietuviškas literatūros diskursas yra ne kiek ne prastesnis, kai kuriais atvejais pranoksta ir užsienio tiškajai“, – sakė Lietuvos rašytojų sąjungos (LRS) leidyklos vyriausiasis redaktorius Valentinas Sventickas. Jo manymu, žmonėms jau rūpi knygos, kuriose yra lietuviškų realiųjų, juolab kad lietuvių literatūra neįskrenta iš pasaulinio konteksto.

Leidyklos „Tyto alba“ direktorė Lolita Varanavičienė sakė matanti „labai svarbią, naują pastarųjų metų tendenciją: lietuvių autoriai yra paklausūs ir tiriausi nurungia populiarius vertimus“.

„Turime suvokti, ką tai reiškia, kaip pat socialiniu aspektu. Anksčiau manėme, kad tik vakariečiai žmogus gali teisingai mums patarti, kaip išsivystyti ligas ir sveiką gyventi, arba kad tik vakariečiai mums gali papasakoti įdomią istoriją“, – teigė leideja. Pasak L. Varanavičienės, grįžo pasitikėjimas ir grožinė, ir specialia literatūra kuriantis žmonėmis. „Pagaliau ir mūsų rašytojų kalbėjimas nebėra nuobodus, kaip anksčiau. Jie atrado stilistiką, kuri priimtina žmogui, net ir nuolat nedalyvaujanti literatūriniam gyvenime. Kita vertus, lietuvių literatūra priartėjo prie bendražmogiškų dalykų, ji nebesiskiria pati savyje“, – sakė L. Varanavičienė.

„Normali lietuviška literatūra pradeda atgauti savo pozicijas. Tai pasakys kiekvienas knygų pardavėjas. Paziūrėkite į perkamiausių knygų dešimtukus: juose visada yra lietuviškų knygų. Anksčiau tai būdavo retai“, – tvirtino leidyklos „Baltos lankos“ direktorius Saulius Žukas. Aplausa parodė, jog populiariau ne tik lietuviška grožinė bei patariamoji, bet ir specialistams skirta literatūra.

Tačiau kad ir kaip optimistiškai būtų vertinamos lietuvių literatūros galimybės, faktas yra tas, kad, leisdami vienokią literatūrą, ir be jokios paramos, leidejai vargu išgyventų, teigia Vilniaus knygų mugės organizatoriai.

Leidėjų tikinimu, naudos iš mugės jie turėjo, visų pirma, išaugo, palyginti su anksčiau, finansinių mugėms, finansinių nuostolių neturėjo niekas. Jau vien tai, kad švedų leidėjų delegacija pageidavo kuo skubiau gauti įvairių romanų lietuviškų ir vokiškų vertimų, vertinama kaip itin teigiamas reiškinys.

„Taip nebūna, kad atvažiutu į mugę ir išsyk pirtų čia kūrinius. Be abejo, švedas spiria tai, jog Gėtėbergo 2005–ųjų mugę skirta Lietuvai, ir jie turės ką nors padėti ir lentynas. Bet, sprendžiant iš profesinių susitarimų skubiai atsijusi vertimus, knygas, rodo, kad jų ketinimai yra rimti. Pagaliau svarbus pats švedų leidėjų atvykimo faktas. Prieš 10 metų nebūčiau patikėjusi, kad taip galėtų būti“, – sakė L. Varanavičienė. (BNS)

KULTŪROS TARYBA PRANEŠA

Ateinantį rudenį, lapkričio 26–27–28 d. JAV LB Kultūros taryba organizuoja 11-tąjį teatrų festivalį, kuris įvyks Čikagoje Jaunimo centre. Kultūros taryba kviečia JAV ir Kanados lietuvių teatro vienetus, sambūrus ar pavienius asmenis su mono spektakliais dalyvauti šiame kultūriname savaitgalyje. Apie dalyvavimą prašoma pranešti JAV LB Kultūros tarybos pirmininkei Marijai Remienei adresu 2841 Denton Ct., Westchester, IL 60154; telf. 708-562-1448; e-mail mremien@aol.com

Kiekvienas meno renginys turi savo prasmę ir tikslą. Mėgėjų teatras taip pat turi savo prasmę ir tikslą. Išėjusios kultūrininkai gali parodyti savo pasiekus kūrybinius laimėjimus savųjų tautiečių tarpe. Tikimės, kad vienuoliktasis teatro festivalis atskleis įvairią mėgėjų teatro prasmę.

LB Kultūros info.